

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Кондратюк Наталія Ігорівна
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 352/354-1
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

СТРАТЕГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕМОКРАТІЇ (тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

Н. І. Кондратюк
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

Кравець Ірина Вікторівна
(прізвище, ім'я, по батькові)
к.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: Кондратюк Наталії Ігорівни

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від « _____ » грудня 2021 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Якобчук В.П.
(прізвище ,ім'я, по батькові)

« _____ » грудня 2021 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Кондратюк Наталія Ігорівна захистив
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Пугачова Н.С.
(прізвище ,ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Кондратюк Н. І. СТРАТЕГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕМОКРАТІЇ.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр», спеціальність «Публічне управління та адміністрування», – Поліський національний університет, м. Житомир, 2021 рік.

В кваліфікаційній роботі розкрито теоретичні та історичні аспекти впливу потенціалу громадських організацій на демократизацію економіки; проаналізовано основні концептуальні підходи до визначення дефініцій дослідження «потенціал громадських організацій» та «економічна демократія»; проаналізовано сучасні тенденції формування та розвитку потенціалу громадських організацій як суб'єктів економічної демократії; досліджено сучасні практики діяльності громадських організацій, які впливають на розвиток економічної демократії шляхом підвищення рівня прозорості ринкового механізму та захисту прав громадян в сфері вільного доступу до праці та екології. Запропоновано стратегічні напрями нарощування потенціалу громадських організацій України в контексті розвитку економічної демократії.

Ключові слова: громадські організації, інститути громадянського суспільства, економічна демократія, публічне управління, громадський контроль.

SUMMARY

Kondratyuk N.I. STRATEGIC POTENTIAL OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS OF UKRAINE IN THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC DEMOCRACY.

Qualification work for obtaining the educational qualification level “Master”, specialty “Public Administration”, – Polissia National University, Zhytomyr, 2021.

As a result of qualification work theoretical and historical aspects of the influence of the potential of public organizations on the democratization of the economy are revealed; the main conceptual approaches to defining the definitions of research "potential of public organizations" and "economic democracy" are analyzed; the current trends in the formation and development of the potential of public organizations as subjects of economic democracy are analyzed; The current practices of public organizations that influence the development of economic democracy by increasing the level of transparency of the market mechanism and protection of citizens' rights in the field of free access to labor and the environment are studied. Strategic directions of capacity building of public organizations of Ukraine in the context of development of economic democracy are proposed.

Key words: non-governmental organizations, civil society institutions, economic democracy, public administration, public control.

ЗМІСТ

	<i>Стор.</i>
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ВПЛИВУ ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ДЕМОКРАТИЗАЦІЮ ЕКОНОМІКИ.....	8
Висновки до розділу 1.....	15
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕМОКРАТІЇ	16
Висновки до розділу 2.....	24
Розділ 3. СТРАТЕГІЯ НАРОЩУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕМОКРАТІЇ	25
Висновки до розділу 3.....	30
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34
ДОДАТКИ.....	39

ВСТУП

Актуальність теми. Динамічний розвиток діяльності громадських організацій в країні та світі характеризує суспільство як демократичне. Наявність потужного потенціалу громадських організацій в контексті демократичного розвитку суспільства посилює захист ринків від монополій, підвищує рівень прозорості використання бюджетних коштів, гарантує захист прав громадян на працю, робить можливим забезпечення працею людей з інклюзивними потребами, не допускає екологічного свавілля економічних суб'єктів. Таким чином, чим вище рівень активності та залучення громадських організацій у всі сфери суспільного життя – тим вище рівень відповідальності влади та доброзичливості по відношенню до своїх громадян. У випадку ж постійного високого тиску з боку влади на громадські ініціативи можна говорити про факт перетворення держави з демократичної та тоталітарну.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методологічне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо нарощування стратегічного потенціалу громадських організацій України у розвитку економічної демократії.

Для досягнення мети визначені наступні *завдання кваліфікаційної роботи*:

- розкрити теоретичні та історичні аспекти впливу потенціалу громадських організацій на демократизацію економіки;
- проаналізувати основні концептуальні підходи до визначення дефініцій дослідження «потенціал громадських організацій» та «економічна демократія»;
- проаналізувати сучасні тенденції формування та розвитку потенціалу громадських організацій як суб'єктів економічної демократії;
- дослідити сучасні практики діяльності громадських організацій, які впливають на розвиток економічної демократії шляхом підвищення рівня

прозорості ринкового механізму та захисту прав громадян в сфері вільного доступу до праці та екології.

- запропонувати стратегічні напрями нарощування потенціалу громадських організацій України в контексті розвитку економічної демократії.

Об'єктом дослідження є процес формування стратегічного потенціалу громадських організацій України у розвитку економічної демократії.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні, методичні і прикладні аспекти формування стратегічного потенціалу громадських організацій України у розвитку економічної демократії.

Методологічною основою дослідження є методи і прийоми наукового пізнання. Застосування даних методів обумовлювалося системним підходом, що дало можливість досліджувати проблему потенціалу громадських організацій в єдності їх соціального значення, політичного, економічного та юридичного змісту в контексті розвитку економічної демократії. Застосування логіко-семантичного методу дало можливість розкрити сутність понятійного апарату предмету дослідження; абдуктивного методу – здійснити збір та обробку інформації щодо процесів формування потенціалу громадських організацій в розвитку економічної демократії. Метод аналізу та синтезу; статистичні методи, історичний і порівняльний методи було використано з метою здійснення аналізу динамічних змін в розвитку діяльності громадських організацій. Для розробки стратегії нарощування потенціалу громадських організацій України в контексті розвитку економічної демократії було використано синергетичний підхід.

Елемент наукової новизни кваліфікаційної роботи полягає у розробці стратегії нарощування потенціалу громадських організацій України в контексті розвитку економічної демократії .

Апробація. Результати роботи доповідались на науково-практичних конференціях Поліського національного університету. Результати роботи висвітлені в 3-х публікаціях.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 40 найменувань, додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 38 сторінок, у тому числі 2 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ВПЛИВУ ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ДЕМОКРАТИЗАЦІЮ ЕКОНОМІКИ

Наявність та активна діяльність громадських організацій в країні та світі характеризує суспільство як демократичне. Тобто чим вище рівень активності та залучення громадських організацій у всі сфери суспільного життя – тим вище рівень прозорості влади, її відповідальності та доброзичливості по відношенню до своїх громадян. У випадку ж постійного високого тиску з боку влади на громадські ініціативи можна говорити про факт перетворення держави з демократичної та тоталітарну.

Громадські організації допомагають громадянам стежити за тим, чи не зловживають політики державними коштами чи не порушують законодавство. Національні та міжнародні інститути громадянського суспільства (громадські організації та об'єднання) приходять на допомогу суспільству, коли необхідно донести думку до представників через петиції або мирні протести. Діяльність громадських організацій також широко представлена у судовій системі, коли вони захищають права громадян на свободу слова, працю, вільну економічну діяльність, доступ до інформації, контроль використання бюджетних коштів, тощо. Таким чином, з вищезазначеного можна зробити висновок, що антидемократичні уряди не люблять громадські організації, і навпаки – чим яскравіше та масштабніше виражена діяльність таких організацій – тим вище ступінь демократії в державі.

Уряди розвинутих країн світу захищають діяльність громадських організацій, оскільки розуміють їх важливу роль у підтримці та розвитку демократії. Такі договори захисту на діяльність громадських організацій, підписані всіма європейськими урядами в Організації Об'єднаних Націй і Раді

Європи, та дають кожному право створювати організації, мирно протестувати та висловлювати свою думку. За ініціативою Генерального секретаря ООН Кофі Аннана в 2005 році був створений Фонд Демократії ООН (UNDEF), як загальний трастовий фонд Організації Об'єднаних Націй для підтримки зусиль з демократизації в усьому світі. Дане рішення було схвалено Генеральною Асамблеєю в Підсумковому документі Всесвітнього саміту 2005 року (A/RES/60/1, параграфи 136-137) [2].

Фонд фінансує проекти, які розширюють можливості громадянського суспільства, захищають права людини та заохочують до участі всіх груп у демократичних процесах всіх сфер життя. Переважна більшість коштів Демократичного фонду ООН спрямовується на місцеві організації громадянського суспільства. Таким чином, фонд відіграє нову й унікальну роль у доповненні іншої, більш традиційної роботи ООН – роботи з урядами – щодо зміцнення демократичного управління в усьому світі. Фонд Демократії ООН повністю існує за рахунок добровільних внесків урядів; у 2020 році вона досягла майже 210 мільйонів доларів у вигляді внесків і нараховує більше 45 країн як донорів.

Отже, формування потенціалу незалежних та активних громадських організацій в країні характеризує її як сучасну, розвинену, демократичну державу. З метою уникнення плутанини в поняттях, визначимо основні дефініції даного дослідження, а саме «громадські організації», «потенціал громадських організацій» та «економічна демократія». Громадська організація – це неприбуткова, організація (об'єднання громадян), діяльність якої зосереджена на просуванні громадської участі у всіх сферах суспільного життя з метою його покращення на засадах партнерства, вільної участі та соціальної взаємовигоди. Кожна громадська організація має свою специфіку діяльності, яка зазначена КВЕДом при реєстрації. Громадяни України можуть за наявного бажання обох сторін вільно долучатися до діяльності громадської організацій (або декількох одночасно) у якості волонтерів, членів, експертів, тощо.

Потенціал громадських організацій – це інтегрована сукупність

можливостей громадських ініціатив у формі зареєстрованих громадських організацій та об'єднань, які здійснюють діяльність у межах своїх професійних компетенцій, залучені чи можуть бути залучені до процесу розвитку економічної демократії.

Поняття «економічна демократія» трактується на основі різних підходів та історичних подій. Так, основоположники концепції економічної демократії, фабіанці стверджували, що суспільству необхідна еволюція від приватного до суспільного управління. Передбачалося, що більш соціально спрямована модель економіки, яка отримала назву «змішаної економіки» має керуватися на підставах акціонування та державного управління. Малося на увазі, що частину галузей потрібно націоналізувати, і ними би керував парламент, а частину залишити приватною, але з новим стилем управління – публічним, тобто створити на їх базі акціонерні товариства. Така концепція була впроваджена в дію у Великобританії після II світової війни (після приходу лейбористів). Був націоналізований англійський банк, всі види транспорту та зв'язку, в кінці 70-х років частка держави становила 12% у валовому національному продукті [3], [4].

Той час в історії Великобританії назвали перехід від капіталізму до «системи змішаної економіки». Отже, за фабіанським підходом, економічна демократія – це зміни в управлінні економічними суб'єктами, перехід від одноосібного приватного до публічного (акціонерного приватного чи національного парламентського) типу управління. Фабіанці також наголошували на важливій ролі муніципалітетів, впровадження самоуправлінських форм «промислової економічної демократії». Соціал-демократ Едуард Бернштейн дав своє визначення процесу сумісного володіння населенням акціями підприємств – «народний капіталізм».

Ще однією концепцією в контексті економічної демократії є «гільдійський соціалізм», який передбачав перетворення капіталізму на систему промислової демократії і самоуправління. Дана концепція особлива цікава в сенсі даного дослідження, оскільки основною рушійною силою усіх

перетворень в ній вважалися профспілки (тобто громадські організації). Більш пізня (сучасна) концепція ідеї економічної демократії є «концепція самоуправлінського соціалізму». Тут ще більше представлена участь в процесах управління економічними об'єктами різні альтернативні рухи. Основні положення концепції – це залучення до процесу розробки та прийняття рішень громадян, профспілок, громадських організацій та об'єднань, представників місцевого самоврядування, тощо. В межах підприємства «самоуправлінський соціалізм» представлений соціальним партнерством. Так, наприклад, у Німеччині створюється на підприємстві виробнича рада, склад якої – робітники та службовці. Через такі ради робітники відстоюють свої права та інтереси перед роботодавцем/власниками. В Данії та Швеції поширена форма економічної демократії у формі виробничих кооперативів, де члени кооперативів внесли певну частку капіталу для існування такої організації, сумісно приймають рішення щодо подальшого розвитку, оновлення капітальних фондів сумісного використання тощо.

Сьогодні економічна демократія – це переосмислення того, як наша економіка організована та скоординована. Економічна демократія встановлює систему управління, яка визначає пріоритети діяльності громад та країни в цілому, ставить публічний капітал та ресурси під контроль та моніторинг громадян. Тобто економічна демократія в сучасних умовах – це призначення нових ролей для громадянського суспільства, приватного сектору та уряду в сенсі сталого розвитку, де економіка гармонійно єднається із екологією та приносить позитивний соціальний ефект.

В даному дослідженні розділяємо потенціал громадських організацій за напрямками їх діяльності в контексті розвитку формування економічної демократії (рис.1.1), а саме: антимонопольний рух, захист прав робітників (трудових прав), захист прав споживачів, моніторинг та контроль використання бюджетних коштів, «рівні права на працю (питання гендеру та інклюзії)», «екологічні рухи». Слід зазначити, що дані напрями переплітаються між собою, наприклад антимонопольний рух захищає і права споживачів і

права виробників через механізм обмежувачий дію монополій. Крім того, наприклад, Антимонопольний комітет співпрацює з платформою Prozorro (публічні закупівлі в Україні). Саме Антимонопольний комітет приймає рішення та приймає скарги від фізичних чи юридичних особа, які звертаються з метою захисту своїх прав, а допомагають їм в цих зверненнях спільнота Dozorro [8].

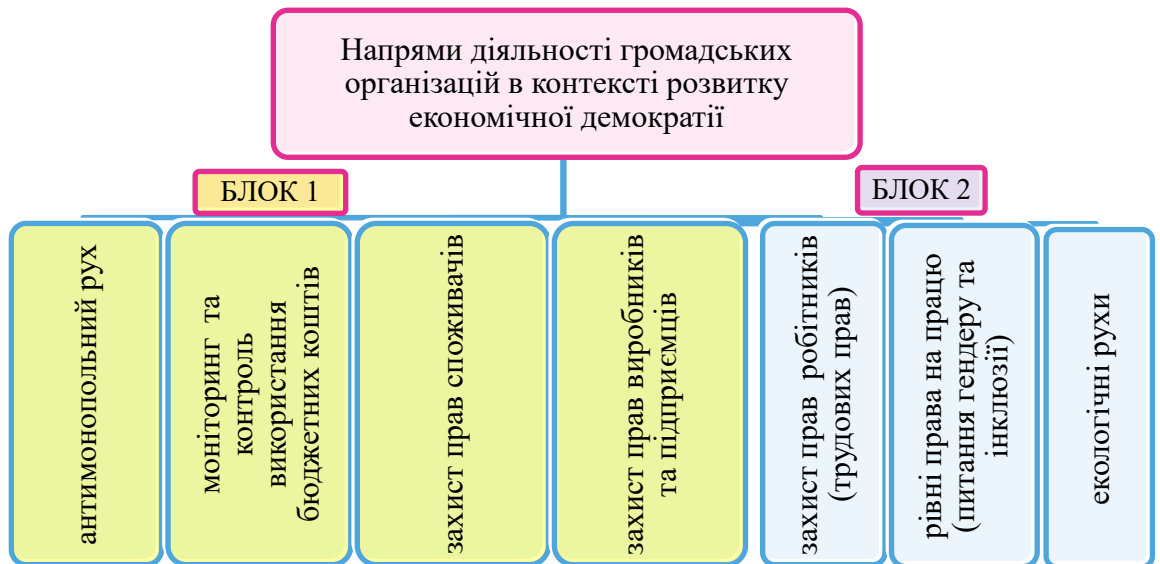

Рис.1.1. Напрями діяльності громадських організацій в контексті розвитку економічної демократії.

Джерело: власні дослідження автора.

Dozorro – спільнота громадських організацій, які працюють в системі і, як правило, контролюють процеси здійснення публічних закупівель у всіх регіонах України. У кожній громадській організації є свій один чи два регіони. Таким чином, напрями Блоку 1 на рис. 1.1. – «антимонопольний рух», «моніторинг та контроль використання бюджетних коштів», «захист прав виробників та підприємців», «захист прав споживачів» пов’язані між собою більше, ніж інші два. Напрямок «захист прав робітників (трудових прав)» більше пов’язаний з напрямом «рівні права на працю (питання гендеру та інклюзії)», «екологічні рухи» (Блок 2) та представлений як центральними органами виконавчої влади в Україні, так і професійними союзами, спілками,

профспілковою адвокатурою, громадськими організаціями, об'єднаннями. В Блоці 2 представлені організації, які прямо пов'язані з Блоком 1, тобто вони впливають на ринок, але не через ринкові механізми, а через соціальну та екологічну складову.

Наприклад, Міжнародна Амбасада Жінок-Підприємниць (громадська організація), яка була заснована в 2016 році з метою пропагування бізнесу та обміну досвідом серед жінок, ніби і має нарізний вектор «жіночий гендер», але звичайно, її діяльність пов'язана і з іншими напрямками економічної демократії: доступність підприємницької діяльності для кожного, соціальне підприємництво, тощо. До речі дана організація не містить складовою дискримінації – до її участі запрошують і чоловіків. Відомим в Україні є об'єднання «Жіночий консорціум України», в яке входять громадські організації, метою яких є забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків [10]. Стосовно екологічного впливу на розвиток економічної демократії слід зазначити, що тут ініціативи здійснюються на основі концепції сталого розвитку, принцип якої отримання синергетичного позитивного ефекту в економіці, екології та соціумі. Громадські організації, які опікуються екологічними питаннями спрямовують свою дію у разі потреби проти діяльності корпорацій, які справляють негативний екологічний ефект у результаті своєї економічної діяльності. Прикладом такої екологічної ініціативи в Україні є функціонування громадської організації «Екодія», яка залучає експертів, активістів та волонтерів та працює задля збереження довкілля через громадський вплив на прийняття публічних рішень.

Отже, в умовах розвитку економічної демократії потенціал громадських організацій розкривається через здатність своєї діяльності впливати з одного боку на ринкові механізми капіталізму – недопущення монополій, гідну оплату праці відповідно до теорій Дж. Кейнса та П. Самуельсона, а не теорії, наприклад, Девіда Рікардо, який стверджував, що заробітна плата має бути такою, щоб дозволяла вижити (підтримувати існування) робочому та продовжувати свій рід без збільшення чи зменшення його числа [12, с. 32], на

підзвітність влади щодо використання бюджетних коштів; а з іншого боку – на збереження довкілля, вільний доступ громадян до праці (підприємницької діяльності) в сенсі гендерної, національної, вікової рівності та інклюзивних умов праці.

Висновки до розділу 1

1. Розкрито сутність впливу потенціалу громадських організацій на демократизацію економіки. Встановлено, що безперешкодне формування потенціалу незалежних та активних громадських організацій в країні характеризує її як сучасну, розвинену, демократичну державу. Потенціал громадських організацій – це інтегрована сукупність можливостей громадських ініціатив у формі зареєстрованих громадських організацій та об'єднань, які здійснюють діяльність у різних напрямках своїх професійних компетенцій, залучені чи можуть бути залучені до процесу розвитку економічної демократії. В даному дослідженні розділяємо потенціал громадських організацій за напрямками їх діяльності в контексті розвитку формування економічної демократії, а саме: антимонопольний рух, захист прав робітників (трудових прав), захист прав споживачів, моніторинг та контроль за використанням бюджетних коштів, «рівні права на працю (питання гендеру та інклюзії)», «екологічні рухи».

2. Проаналізовано концептуальні підходи до визначення поняття «економічна демократія». Встановлено, що сенс даного поняття трансформувався разом із розвитком суспільства. Так, якщо за часів раннього капіталізму, демократія в економіці розглядалася тільки в ланцюгу приватний власник – держава в сенсі можливого перерозподілу управління, де окремий індивід був тільки робочою одиницею із зарплатою, достатньою для існування, то сучасна економічна теорія, заснована на поглядах Дж. Кейнса та П. Самуельсона, розглядає економічну демократію як систему управління, яка визначає пріоритети діяльності громад та країни в цілому, ставить публічний капітал та ресурси під контроль та моніторинг громадян. Тобто економічна демократія в сучасних умовах – це призначення нових ролей для громадянського суспільства, приватного сектору та уряду в сенсі сталого розвитку, де економіка гармонійно єднається із екологією та приносить позитивний соціальний ефект.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Існування громадських об'єднань в незалежній Україні почало свій відлік з 1992 року, коли був прийнятий закон України «Про об'єднання громадян». Згодом була узаконена діяльність інших інститутів громадянського суспільства. З'явилися благодійні фонди, торгово-промислові палати, об'єднання та асоціації підприємців, громадські організації споживачів та захисту їх прав, коаліції антикорупційних громадських організацій, що свідчило про розширення демократії та зростання політичної культури в країні.

Динаміка інституалізації громадянського суспільства у 2015-2020 рр. за даними ЄРДПОУ Держслужби статистики України виявляє тенденцію до зростання. Так, станом на 1 грудня 2015 р. було зареєстровано 69 686, на 1 грудня 2016 р. – 75 478; на 1 квітня 2017 р. – 77 252; на 1 квітня 2018 р. налічувалося 81 598; а станом на 1 січня 2020 року громадських організацій в Україні налічувалося 88 882 одиниць. Зростала в цей період і кількість об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), благодійних організацій, профспілок та їхніх об'єднань, органів самоорганізації населення (ОСН), спілок об'єднань громадян [14, с. 36], [16, с. 13].

Динаміка кількості офіційно зареєстрованих громадських об'єднань в Україні протягом 2011-2019 рр. виявила тенденцію до зростання. Найбільший приріст в реєстрації громадських організацій, об'єднань в даний період відбувся в 2013 році. Починаючи з 2015 року спостерігається постійне зростання кількості інститутів громадянського суспільства. Дана тенденція зберіглася і до 2020 р.(рис.2.1). Факт появи нових неурядових організацій

ймовірно пов'язаний зі зміною правил легалізації волонтерства, зростанням рівня консолідації суспільства і відповідно активізації населення в громадському житті країни на основі подій 2013-2014 рр. (Революція Гідності, початок війни на сході України) [15-16].

За останні роки змінилася специфіка діяльність громадських організацій (ГО). Значна кількість нових зареєстрованих організацій спеціалізується на вирішенні проблем військовослужбовців, допомозі армії (забезпечення, правозахисна діяльність), медичній та соціальній реабілітації учасників бойових дій. Значна частина новостворених ІГС займається питаннями правового захисту та задоволення інших потреб внутрішньо переміщених осіб у зв'язку із війною та окупацією територій України. Багато громадських організацій зосереджують свою увагу та діяльність навколо проблем довкілля: його збереженні, очищенні, охороні.

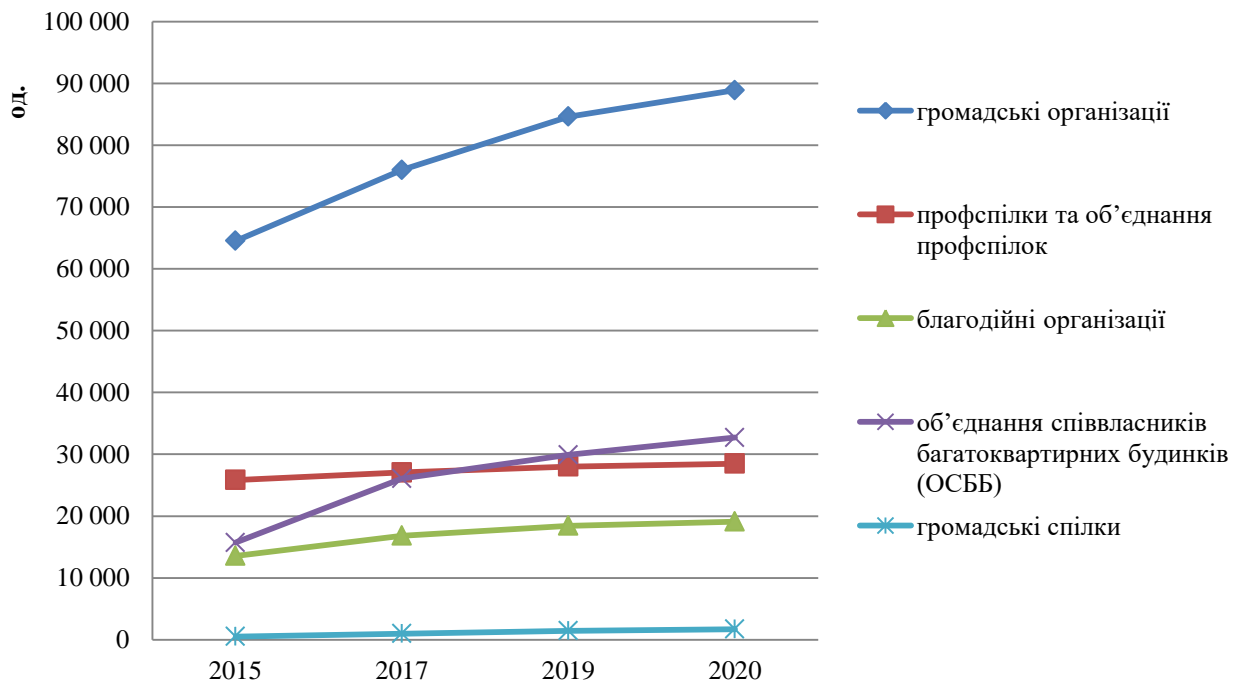

Рис.2.1. Динаміка розвитку інститутів громадянського суспільства України, 2015-2020 рр., од.

Джерело: побудовано автором за даними ЄДРПОУ Державної служби статистики України [19].

Економічна система зазнає впливу з боку громадських організацій на основі співпраці таких організацій з приватними підприємствами та владою з метою реалізації найкращих сценаріїв соціально-економічного розвитку держави. Так, у даному дослідженні ми виокремили серед напрямів діяльності громадських організацій, які впливають на розвиток економічної демократії блок 1 (прозорість ринкового механізму) та блок 2 (захист прав громадян на працю та захист навколишнього середовища від негативних наслідків економічної діяльності ринкових суб'єктів). Найвдалішим проектом Блоку 1 на сьогодні вважаємо введення в дію системи публічних закупівель “Prozorro” та впровадження в дію механізму використання бюджетних коштів безпосередньо громадянами територій, на яких вони проживають, через «Бюджети участі».

Блок 1. Публічні закупівлі. Нормативно-правовий базис стосовно публічних закупівель в Україні визначає три процедури:

- 1) відкриті торги;
- 2) конкурентний діалог;
- 3) переговорна процедура (Закон України «Про публічні закупівлі») [22].

Процедура відкритих торгів електронної системи “ProZorro” дозволяє будь-якому підприємцю бути учасником електронних торгів. Процес торгів є прозорим та підзвітним. Процедура «конкурентний діалог» застосовується зазвичай при укладанні контрактів на специфічний товар, з певними технічними чи якісними характеристиками, тобто коли купівля товару має бути вигідна не тільки за ціною, а її технічні (якісні) характеристики можуть відігравати ключову роль (засоби захисту, медичне обладнання, тощо). Інколи, під час електронних торгів застосовується, так би мовити, виняткова процедура – «переговорна». При даній процедурі договір укладається без торгів, проте на основі проведених переговорів хоча б з одним із учасників. Для застосування даної процедури учасник повинен мати хоча б одну причину, визначену у Законі «Про публічні закупівлі» (стаття 35) [22]. Переговорна процедура найчастіше знаходиться в полі зору державного контролю та громадських організацій спільноти “Dozorro”. Здійснення

контролю з боку громадськості здійснюється численними ГО, які регіонально контролюють публічні закупівлі. У випадку надходження заявки учасників електронних торгів з приводу можливого порушення закупівельної процедури - розпочинається розслідування. Якщо виявлено факт порушення - документи розслідування Антимонопольному комітету та іншим органам державного фінансового контролю, які займаються розглядом адміністративного порушення та виносять рішення згідно статті Кодексу України про адміністративні порушення (164-14, ч. 1-2), застосовують штрафні санкції [23]. Найвідомішими активними ГО у сфері публічних закупівель є організація «Центр протидії корупції», Центр політичних студій та аналітики ЕЙДОС, Transparency International Україна, «Антикорупційний монітор», YouControl та інші.

У період 2016-2019 рр. завдяки існуванню нової електронної системи державних закупівель вдалося заощадити 100 млрд грн. Ці заощадження є різницею між сумою, яку планували витратити споживачі, і сумою, яка фактично була витрачена за допомогою інструментів і механізмів системи Prozorro. Зазначимо, що ця економія (100 млрд грн) – це сума, яку українські платники податків не втратили завдяки існуючій конкуренції в торгах в електронній системі закупівель. Таким чином, система “Prozorro” надала клієнтам можливість придбати якісні продукти та послуги за найкращою ціною [24].

Блок 1. Бюджет участі. В українському громадянському суспільстві на основі процесу децентралізації соціальна активність людей зростає. Представники громад все більше проявляють бажання долучитися до вирішення проблем територій, на яких вони проживають. Успішною світовою практикою щодо залучення громадян до процесів участі у формуванні та прийнятті місцевого бюджету є «бюджет участі» - можливість громади реалізовувати бажані проекти різного спрямування за рахунок коштів місцевого бюджету.

Бюджет участі – це один із успішних та найкращих інструментів прямої економічної демократії. За допомогою даного інструмента мешканці громад

залучаються до розподілу та використання частини місцевого бюджету (в середньому 1% наразі в Україні від місцевого бюджету). Таким чином, це наявна можливість для кожного представника громади створити свій власний соціально-економічний або екологічний проект для покращення якості життя у населеному пункті та/або віддати свій голос за вже запропоновані іншими авторами проекти. Жителі громади можуть подати свій проект, який буде пов'язаний з покращенням життя території, на якій вони проживають, взяти участь у прозорому конкурсі, перемогти в разі дотримання всіх вимог та процедур та спостерігати за процесом реалізації проекту. Практика свідчить, що у проектах «Бюджет участі» приймають переважним чином ГО, до яких долучаються громадяни як учасники, або як голосуючі за проект. Справа в тому, що вірно виконати проектну документацію, яка має супроводжувати заявку на участі у «Бюджеті участі» досить проблемно для громадян. В цьому сенсі треба підвищувати обізнаність громадян щодо технічних можливостей участі у даних проектах.

У Житомирській міській ОТГ найвідомішими проектами «Бюджету участі» були наступні:

- ✓ «Зелений лабіринт» у парку Гагаріна;
- ✓ «Драгонсіті» клуб греблі на човнах «Дракон»;
- ✓ «Інтелектуальна мережа» - шахові клуби у міських бібліотеках;
- ✓ Очищення русла річки Кам'янка;
- ✓ Зменшення кількості безпритульних собак у Житомирі.

Участь у даних проектах приймали і громадські організації. Зокрема проект «Драгон сіті» – це проект громадської організації Федерація України з веслування на човнах «Дракон» [26].

Станом на 2019 ОТГ Житомирщини було реалізовано 39 проектів «Бюджету участі» на суму 16806,8 тис. грн., що становило 0,4% від видатків місцевих бюджетів даних ОТГ. Напрями проектів були наступними:

- ✓ фізична культура і спорт – 11 проектів, загальна сума 5459,1 тис. грн,

- ✓ освіта – 4 проекти, сума 2312,9 тис. грн;
- ✓ культура – 4 проекти, сума 1487,3 тис. грн;
- ✓ охорона здоров'я – 1 проект, сума 37,0 тис. грн,
- ✓ молодіжна політика – 1 проект, сума 90,0 тис. грн,
- ✓ благоустрій – 16 проектів, сума 7328,4 тис. грн,
- ✓ інші напрямки – 2 проекти, сума 92,1 тис. грн [26].

До Блоку 2 даного дослідження відносяться такі напрями економічної демократії як: захист прав робітників (трудових прав), рівні права на працю (питання гендеру та інклюзії), екологічні рухи.

Блок 2. Захист прав робітників (трудових прав), рівні права на працю.

Одним із проявів економічної демократії є вільне право на працю та дотримання прав робітників незалежно від їх статі, національності, кольору шкіри, релігійних переконань, інвалідності тощо. Дискримінація працівників та запровадження практики різної оплати чоловіків та жінок за працю рівної цінності, перепони у кар'єрному зростанні, політичній участі, освіті з причини гендерної належності – це недотриманням принципів економічної демократії, які нажалі доволі часто зустрічаються в українському суспільстві. Найвідомішими ГО в Україні, які опікуються захистом людей, які стикнулися з дискримінацією на основі гендерної належності є: амбасада жінок-підприємців, Всеукраїнське об'єднання жінок-депутатів, ГО «Відкрите суспільство», гендерний центр «Крона», «Ділові українські жінки», європейська асамблея жінок-депутатів, ГО «Інсайт», жіночий консорціум України, «Ла Страда – Україна», Ліга захисту прав жінок «Гармонія рівних», «Ресурсний центр «Майбуття», «Studena», ХГНО «Сучасна жінка», центр «Жіночі перспективи», Центр «Розвиток демократії», Центр соціальних і трудових досліджень, ГО «Жіночий ветеранський рух» та інші [11].

Порушення прав людини також часто виникають на основі факту інвалідності. В першу чергу – це небажання роботодавців працевлаштовувати таких людей, по друге, обладнання робочих місць відповідно до вимог робітників з особливими потребами. Наприклад до списку The Valuable 500

(список компаній, які надають можливість працевлаштування інвалідам) із України потрапила тільки компанія ДТЕК. В даній компанії наразі працює 4% людей із інвалідністю від всієї загальної кількості працюючих. До Національної Асамблеї людей з інвалідністю України входять такі організації як: Всеукраїнська асоціація «Астом-Україна», ВГО «Коаліція захисту прав осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень», ГО «Спілка шахтарів-осіб з інвалідністю України», ВГО «Асоціація підприємців та працюючих осіб з інвалідністю України», ВГО «Народна академія творчості осіб з інвалідністю, ВГО осіб з інвалідністю «Рух за рівні можливості», ГО «Товариство ветеранів АТО з інвалідністю», Громадська спілка «Всеукраїнська ліга організацій осіб з інвалідністю по зору «Сучасний погляд», ВГО людей з інвалідністю по зору «Генерація успішної дії», ВГО осіб з інвалідністю війни, Збройних Сил та учасників бойових дій, ГО «Всеукраїнська організація осіб з інвалідністю «Українське товариство сліпих»(УТОС) та багато інших [27].

Упродовж попередніх років деякі громадські організації, які опікуються проблемами осіб з інвалідністю, отримували з державного бюджету без конкурсу близько 85 % від загального фінансування за цим напрямом. У Законі України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» було передбачено видатки за бюджетною програмою «Фінансова підтримка громадських об'єднань осіб з інвалідністю» на суму 89,36 млн. грн. При цьому 76,03 млн. грн буде виділено на фінансову підтримку Національної Асамблеї інвалідів України, їхніх підприємств та організацій невиробничої сфери, УТОС, УТОГ і Союзу інвалідів України, а 9,14 млн грн – ГО осіб з інвалідністю на конкурсній основі [16, с.51].

Блок 2. Екологічний рух в контексті економічної демократії. За результатами опитування населення України фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва (2011 респондентів віком від 18 років) більшість громадян України не вважає, що екологічна складова – це невід'ємна компонента сталого розвитку. Так, «врівноваженість інтересів економіки,

соціуму та екології» в контексті розуміння «сталого розвитку» відзначило 27% опитаних громадян. На питання, чи економічне зростання можливе без завдання екологічної шкоди, думки розділилися: 43% респондентів вважають такий перебіг можливим, а 38% –ні [32]. В контексті розуміння громадянами поняття «екологічних прав» простежується відносно ігнорування демократично-правової компоненти даного поняття. Більшість населення трактує екологічні права як право на безпечне природне довкілля для проживання людини (72%). Значно менша кількість опитаних вкладає в поняття «екологічних прав» такі складові, як громадська участь у розробці та впровадженні заходів щодо охорони природного середовища (30%), об'єднання громадян в природоохоронні ГО (21%) тощо [32]. Таким чином, результати дослідження засвідчили надто низький рівень залучення населення до екологічних ініціатив.

Одним із дієвих механізмів, які використовують країни ЄС для збереження довкілля в умовах ринкової економіки – це системи екологічного оподаткування, елементи якої розробляють з урахуванням виду економічної діяльності, її масштабів та величини шкоди, яка завдається довкіллю в результаті такої діяльності. Прикладом для наслідування в Україні в контексті розвитку економічної та екологічної демократії є діяльність громадської організації «Екодія». Організація має професійну команду, веде боротьбу за ефективність використання енергії, протидію зміні клімату, відновлювану енергетику, чисте повітря, сталий розвиток транспорту та сільського господарства, вносить пропозиції до законопроектів, тощо.

Висновки до Розділу 2.

1. Проаналізовано сучасні тенденції формування та розвитку потенціалу громадських організацій як суб'єктів економічної демократії. Динаміка кількості офіційно зареєстрованих громадських об'єднань в Україні протягом 2011-2019 рр. виявила тенденцію до зростання. Виокремлено серед напрямів діяльності громадських організацій, які впливають на розвиток економічної демократії блок 1 (прозорість ринкового механізму) та блок 2 (захист прав громадян на працю та захист навколишнього середовища від негативних наслідків економічної діяльності ринкових суб'єктів). Найвдалішим проектом Блоку 1 на сьогодні визнано введення в дію системи публічних закупівель "Prozorro" та впровадження в дію механізму використання бюджетних коштів безпосередньо громадянами територій, на яких вони проживають, через «Бюджети участі». До Блоку 2 даного дослідження відносяться такі напрями економічної демократії як: захист прав робітників (трудових прав), рівні права на працю (питання гендеру та інклюзії), екологічні рухи.

2. Встановлено, що найвідомішими ГО в Україні, які опікуються захистом людей, які стикнулися з дискримінацією на основі гендерної належності є: амбасада жінок-підприємниць, Всеукраїнське об'єднання жінок-депутатів, ГО «Відкрите суспільство», «Ла Страда – Україна», центр «Жіночі перспективи», Центр «Розвиток демократії» та багато інших. Виявлено, що порушення прав людини також часто виникають на основі факту інвалідності. В першу чергу – це небажання роботодавців працевлаштовувати таких людей, по друге, обладнання робочих місць відповідно до вимог робітників з особливими потребами. Проаналізовано зміни у механізмі державного фінансування ГО, які опікуються інвалідами в сенсі їх соціальної адаптації та працевлаштування. Прикладом для наслідування в Україні в контексті розвитку економічної та екологічної демократії визнано діяльність громадської організації «Екодія».

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЯ НАРОЩУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Формування потужного потенціалу громадських організацій та їх взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами економічної діяльності на основі партнерства є необхідною складовою для сталого розвитку України як демократичної, правової та соціально дружньої держави. В контексті розвитку економічної демократії в Україні перспективними та стратегічними напрямками нарощування потенціалу громадських організацій вважаємо наступні.

I. Розвиток та підтримка з боку державних інституцій та громадян України діяльності громадських організацій відповідальних за *прозорість та підзвітність використання бюджетних коштів* (удосконалення процесу публічних закупівель, підтримка ресурсів аналізу бюджетних видатків, тощо).

II. Інституалізація громадського контролю з акцентом на *підвищення соціальної відповідальності економічних суб'єктів в сенсі дотримання прав людини на працю та збереження довкілля*.

III. *Запровадження активних практик адвокації*. Активізувати громадянське суспільство через підготовку обізнаних та відповідальних громадян, які воліють змінити свої територіальні громади на краще, впровадити в дію ініціативи шляхом використання інструментів місцевої демократії та вплинути на економічні та соціальні сфери суспільства.

Вважаємо доцільним розглянути кожен напрям більш детально.

Прозорість та підзвітність використання бюджетних коштів (система публічних закупівель, бюджети участі). Минуло п'ять років, як в Україні введено електронну систему публічних закупівель «ProZorro», яка

передбачає закупівлі за допомогою відкритого порталу, де замовникам надана можливість розміщувати документацію тендеру, а учасникам – надавати свої пропозиції, звертатися за роз'ясненнями та оскаржувати результати тендеру. Цей крок у здійсненні публічних закупівель – позитивна практика, однак в під час здійснення процесів закупівель було деякі недоліки. Недоліки та порушення полягають у наступному:

1) недостатні технічні можливості оскаржити рішення при замовленні, коли замовником без підстав відхиляється пропозиція тендеру, в той час коли пропонування інших також відхилено;

2) здійснення торгів в три підходи /етапи/ із супроводженням зниження ціни;

3) технічні можливість відключити від інформаційного доступу усіх ймовірних учасників до процедури оголошення про проведення факту закупівлі;

4) досить часті технічні неполадки в роботі системи, недосконалість онлайн майданчиків;

Проблемою 2021 року є «обхід» системи “Prozorro” по декільком великомасштабним проектам. Так, Верховна Рада України ухвалила закон, який виводить будівництво кільцевої дороги навколо Києва (85 млрд грн), а також модернізацію та будівництво аеропортів, будівництво Охматдиту та цілу низку масштабних інфраструктурних проектів загальною вартістю більше 5 млрд грн [35]. Слід зазначити також, що в 2020-2021 рр. зменшилися масштаби використання механізмів «Бюджетів участі». Багато територіальних громад взагалі не надали такої можливості своїм мешканцям. Так, в Житомирі на основі конфлікту, який був пов'язаний з масовим голосуванням на адмінресурсі студентами навчальних закладів (де ніби їх спрямували за який проект голосувати) мер міста заветував у 2018 році результати голосування. Таким чином, це був останній раз, коли проводилося місцеве голосування за бюджет участі в зрозумілому і звичному форматі. Проте, слід зазначити, що, напередодні виборів таке явище як «бюджет громадської участі» в місті

з'явилося знову, але голосування звелось до вибору одного з трьох проектів (на суму 18 млн грн), яка запропонувала мерія. Така практика далека за своїм змістом від суті громадського бюджету («бюджету участі»), по суті це було формальне залучення громади до розподілу коштів, в той час як громадяни міста не мали можливості надати свої бажані проекти [36]. Таким чином, виникає необхідність активізації таких ГО як «Центр протидії корупції», Transparency International Україна, «ЕЙДОС», «Антикорупційний монітор» тощо.

З огляду на вище зазначене існує необхідність не тільки постійного моніторингу та контролю дій влади з боку громадських організацій у сенсі підзвітності та прозорості, доцільним є інституалізація громадського контролю, під яким ми розуміємо створення стабільних зразків соціальної взаємодії органів державного управління і громадськості, заснованої на формалізованих правилах, законах, національних та міжнародних практиках. Інституалізація громадського контролю за діями влади має здійснюватися за наступними трьома напрямками.

- Цінність громадського моніторингу та контролю, громадське осмислення важливості контролю і моніторингу діяльності органів державної влади. Даний процес містить такі компоненти як: легалізація (закони, укази, постанови, інструкції тощо), легітимація (прийняття та визнання громадськістю), формування та популяризація такого явища як «громадський контроль», підвищення рівня активності громадян щодо контролю та моніторингу владних дій.

- Існування та розвиток діяльності в сфері громадського контролю на постійній основі. Забезпечення безперервного поповнення матеріальної складової функціонування контролюючих елементів суспільства. Для цього необхідно: легалізувати функцію громадського контролю за діяльністю органів державної влади, оптимізувати законодавство з приводу використання національних та іноземних джерел фінансування. Слід також забезпечити двосторонню роботу в даній сфері в контексті забезпечення просвітницької

діяльності для громадян з приводу користування інструментами електронного врядування та контролю використання бюджетних коштів (openbudget.gov.ua).

- Упорядкування та кодифікація громадського контролю, який би функціонував як єдиний соціальний організм на основі солідарності, спільних поглядів, усвідомлення та відповідальності, який сприятиме упорядкуванню відносин між органами державного управління, органами місцевого самоврядування та громадянами України.

Запровадження активних практик адвокації. Необхідність практики адвокації виникає тоді, коли наявні інтереси групи осіб, які слід захистити. Застосування адвокаційних кампаній сьогодні необхідно в кожній громаді, оскільки питання, які вирішують за допомогою цього інструменту громадської участі стосуються всіх сфер життя громадян. Прикладом успішних адвокацій можуть слугувати реалізовані цілі молодіжних рад в Україні.

Так, наприклад, Борщівська молодіжна рада (Тернопільська обл.) поставила мету до 2023 року «формувати безпечну та поведінку соціокультурну на дорогах серед молоді (здобувачів освіти), використання світлоповертальних елементів у темний час доби на одязі, введення в дію 3D переходи зі світлоповертальним ефектом. Станом на сьогодні Борщівській молодіжній раді вдалося досягти:

- ✓ схвалення «Цільової програми безпеки дорожнього руху в територіальній громаді міста Борщева на 2021-2023 роки»;
- ✓ налагоджена співпраця з патрульною поліцією щодо інформаційно-просвітницьких, превентивних заходів з безпеки на дорозі, розповсюдження світлоповертальних флікерів [37].

Отже, адвокаційна практика стосується системних рішень. Наприклад, порушення права на працю медичного працівника може вирішитися в індивідуальному порядку, а порушення права на отримання медичної допомоги – системна проблема, поле роботи адвокаційної кампанії. Необхідний етап адвокаційної кампанії – визначення мети та завдань.

Існують певні вимоги щодо формулювання завдань адвокаційної кампанії:

- завдання мають бути чітко сформульовані та піддаватися вимірюванню (спроможність оцінити виконання);
- завдання повинні бути реальними та корелюватися повністю з вирішенням проблеми;
- завдання мають бути обмежені часовим виміром;
- завдання має містити інформацію про виконавця /виконавців.

Кінцевим результатом адвокаційної кампанії є результат.

Висновки до 3 розділу

Стратегія нарощування потенціалу громадських організацій України в контексті розвитку економічної демократії передбачає наступні напрями:

I. Розвиток та підтримка з боку державних інституцій та громадян України діяльності громадських організацій відповідальних за *прозорість та підзвітність використання бюджетних коштів* (удосконалення процесу публічних закупівель, підтримка ресурсів аналізу бюджетних видатків, тощо). Проблемою 2021 року в контексті прозорості та використання бюджетних коштів визнано «обхід» системи “Prozorro” по декільком великомасштабним проектам та зменшення масштабів використання механізму «Бюджет участі» в 2020-2021 рр. громадами України. Таким чином, виникає необхідність постійної активності громадянського суспільства та екстремальна активізація таких ГО як «Центр протидії корупції», Transparency International Україна, «ЕЙДОС», «Антикорупційний монітор» тощо.

II. Інституалізація громадського контролю з акцентом на *підвищення соціальної відповідальності економічних суб'єктів в сенсі дотримання прав людини на працю та збереження довкілля*. Інституалізація громадського контролю за діями влади та бізнесу має здійснюватися за наступними трьома напрямками: цінність громадського моніторингу та контролю, запровадження існування та розвиток діяльності в сфері громадського контролю на постійній основі, упорядкування та кодифікація громадського контролю.

III. *Запровадження активних практик адвокації*. Активізувати громадянське суспільство через підготовку обізнаних та відповідальних громадян, які воліють змінити свої територіальні громади на краще, впровадити в дію ініціативи шляхом використання інструментів місцевої демократії та вплинути на економічні та соціальні сфери суспільства.

ВИСНОВКИ

1. Розкрито сутність впливу потенціалу громадських організацій на демократизацію економіки. Встановлено, що безперешкодне формування потенціалу незалежних та активних громадських організацій в країні характеризує її як сучасну, розвинену, демократичну державу. Потенціал громадських організацій – це інтегрована сукупність можливостей громадських ініціатив у формі зареєстрованих громадських організацій та об'єднань, які здійснюють діяльність у різних напрямках своїх професійних компетенцій, залучені чи можуть бути залучені до процесу розвитку економічної демократії. В даному дослідженні розділяємо потенціал громадських організацій за напрямками їх діяльності в контексті розвитку формування економічної демократії, а саме: антимонопольний рух, захист прав робітників (трудових прав), захист прав споживачів, моніторинг та контроль за використанням бюджетних коштів, «рівні права на працю (питання гендеру та інклюзії)», «екологічні рухи».

Проаналізовано концептуальні підходи до визначення поняття «економічна демократія». Встановлено, що сенс даного поняття трансформувався разом із розвитком суспільства. Так, якщо за часів раннього капіталізму, демократія в економіці розглядалася тільки в ланцюгу приватний власник – держава в сенсі можливого перерозподілу управління, де окремий індивід був тільки робочою одиницею із зарплатою, достатньою для існування, то сучасна економічна теорія, заснована на поглядах Дж. Кейнса та П. Самуельсона, розглядає економічну демократію як систему управління, яка визначає пріоритети діяльності громад та країни в цілому, ставить публічний капітал та ресурси під контроль та моніторинг громадян. Тобто економічна демократія в сучасних умовах – це призначення нових ролей для громадянського суспільства, приватного сектору та уряду в сенсі сталого розвитку, де економіка гармонійно єднається із екологією та приносить

позитивний соціальний ефект.

2. Проаналізовано сучасні тенденції формування та розвитку потенціалу громадських організацій як суб'єктів економічної демократії. Динаміка кількості офіційно зареєстрованих громадських об'єднань в Україні протягом 2011-2019 рр. виявила тенденцію до зростання. Виокремлено серед напрямів діяльності громадських організацій, які впливають на розвиток економічної демократії блок 1 (прозорість ринкового механізму) та блок 2 (захист прав громадян на працю та захист навколишнього середовища від негативних наслідків економічної діяльності ринкових суб'єктів). Найвдалішим проектом Блоку 1 на сьогодні визнано введення в дію системи публічних закупівель "Prozorro" та впровадження в дію механізму використання бюджетних коштів безпосередньо громадянами територій, на яких вони проживають, через «Бюджети участі». До Блоку 2 даного дослідження відносяться такі напрями економічної демократії як: захист прав робітників (трудових прав), рівні права на працю (питання гендеру та інклюзії), екологічні рухи.

Встановлено, що найвідомішими ГО в Україні, які опікуються захистом людей, які стикнулися з дискримінацією на основі гендерної належності є: амбасада жінок-підприємниць, Всеукраїнське об'єднання жінок-депутатів, ГО «Відкрите суспільство», «Ла Страда – Україна», центр «Жіночі перспективи», Центр «Розвиток демократії» та багато інших. Виявлено, що порушення прав людини також часто виникають на основі факту інвалідності. В першу чергу – це небажання роботодавців працевлаштовувати таких людей, по друге, обладнання робочих місць відповідно до вимог робітників з особливими потребами. Проаналізовано зміни у механізмі державного фінансування ГО, які опікуються інвалідами в сенсі їх соціальної адаптації та працевлаштування. Прикладом для наслідування в Україні в контексті розвитку економічної та екологічної демократії визнано діяльність громадської організації «Екодія».

3. Стратегія нарощування потенціалу громадських організацій України в контексті розвитку економічної демократії передбачає наступні напрями:

I. Розвиток та підтримка з боку державних інституцій та громадян

України діяльності громадських організацій відповідальних за прозорість та підзвітність використання бюджетних коштів (удосконалення процесу публічних закупівель, підтримка ресурсів аналізу бюджетних видатків, тощо). Проблемою 2021 року в контексті прозорості та використання бюджетних коштів визнано «обхід» системи “Prozorro” по декільком великомасштабним проектам та зменшення масштабів використання механізму «Бюджет участі» в 2020-2021 рр. громадами України. Таким чином, виникає необхідність постійної активності громадянського суспільства та екстремальна активізація таких ГО як «Центр протидії корупції», Transparency International Україна, «ЕЙДОС», «Антикорупційний монітор» тощо.

II. Інституалізація громадського контролю з акцентом на підвищення соціальної відповідальності економічних суб'єктів в сенсі дотримання прав людини на працю та збереження довкілля. Інституалізація громадського контролю за діями влади та бізнесу має здійснюватися за наступними трьома напрямками: цінність громадського моніторингу та контролю, запровадження існування та розвиток діяльності в сфері громадського контролю на постійній основі, упорядкування та кодифікація громадського контролю.

III. Запровадження активних практик адвокації. Активізувати громадянське суспільство через підготовку обізнаних та відповідальних громадян, які воліють змінити свої територіальні громади на краще, впровадити в дію ініціативи шляхом використання інструментів місцевої демократії та вплинути на економічні та соціальні сфери суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносина: [підручник]. О. А. Грішнова. Київ. Знання, 2004.– 535 с.
2. Фонд демократії Організації Об'єднаних Націй. URL: <https://www.un.org/ru/aboutun/structure/partnerships/undef.shtml> (дата звернення: 16.09.2021).
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол. С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
4. Бутурлімова О. Становлення та еволюція Лейбористської партії Великої Британії. Наукове видання Київського національного університету імені Тараса Шевченка European Historical Studies. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/olga-buturlimova-stanovlennya-ta-evolyutsiya-lejborystskoyi-partiyi-velykoyi-brytaniyi/> (дата звернення 21.08.2021).
5. Теорія держави і права. Академічний курс / О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. Підручник, Київ. Юрінком Інтер 2006, – 685 с.
6. Соціал-демократичний реформізм Е.Бернштейна. Історичний досвід і сучасність. URL: <https://web.archive.org/web/20160814165914/http://www.viche.info/journal/2357/> (дата звернення 12.09.2021)
7. Влада і суспільство: діалог через громадські ради: монографія / Шайгородський Ю.Ж., Андрійчук Т.С., Дідух А.Я. та ін.; за заг. ред. Шайгородського Ю.Ж. Київ.Паливода. 2011. 148 с
8. Члени DOZORRO-спільноти. URL: <https://dozorro.org/community/ngo> (дата звернення:21.08.2021).
9. Пілотна методологія оцінки діяльності органів виконавчої влади за «Взаємодія з громадськістю». ПРООН Благодійний фонд «Творчий центр ТЦК». URL: <http://ccc-tck.org.ua/download/library/66/> (дата звернення: 07.09.2021).
10. Політологія. Друге видання, перероблене та доповнене за науковою редакцією А. Колодій . Київ. ІнЮре. 664 с.

11. Гендер у деталях. Громадські організації. URL: <https://genderindetail.org.ua/community/organizations/gromadski-organizatsii-134539.html> (дата звернення:10.09.2021).

12. Історія економічних учень: Підручник / Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко, А. М. Поручник та ін.; За ред. Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко. Київ. КНЕУ, 1999. 564 с., с. 32.

13. Арзанцева І. С. Сутнісні характеристики суб'єктів публічного управління державної / муніципальної влади та громадськості в умовах різних політичних режимів // І.С. Арзанцева, І.В. Кравець, Н.І. Кондратюк / Механізми управління розвитком територій: зб. наукових праць у 2 ч. Ч. 1. Житомир. 2021. 278 с., с. 68-73.

14. Громадянське суспільство України: сучасні практики та виклики розвитку: аналіт. доповідь / [Яблонський В. М., Андріюченко Т. В., Бекешкіна І. Е. та ін.] ; за заг. ред. О. А. Корнівського, Ю. А. Тищенко , В. М. Яблонського. – К. : НІСД, 2018. – 128 с.

15. Пеліванова Н. І. Шляхи підвищення ефективності моніторингу та оцінювання виконання документів державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства. Дослідження НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-06/shlyahy-rozvytku-gromadyanskogo-suspilstva.pdf> (дата звернення 23.08.2021).

16. Ключові виклики для розвитку громадянського суспільства, 2020. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2020 році : матеріали щоріч. доп. / [Корнієвський О., Сидоренко Д., Пеліванова Н. та ін.]; за заг. ред. Ю. Тищенко, Ю. Каплан. – Київ : НІСД, 2021. – 116 с.

17. Про профспілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 № 1045-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text> (дата звернення 14.09.2021).

18. Арзанцева І. С. Цілі формування ефективної моделі партнерства влади та громадянського суспільства / І.С. Арзанцева, Н.І. Кондратюк, Н.В.

Нагорна // Студентські наукові читання-2021. Поліський національний університет. Житомир. 2021. 308 с., С. 83-86

19. Діяльність громадських організацій в Україні. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 12.09.2021).

20. Вінніков О. Фінансування організацій громадянського суспільства (ОГС) в Україні. Аналітичний звіт. URL: <http://www.ucipr.kiev.ua/print.php?sid=60141> (дата звернення: 28.08.2021).

21. Моніторингове дослідження. Імплементация Національної Стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки. URL: <http://surl.li/ayuej> (дата звернення 08.09.2021).

22. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015, № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення 28.08.2021).

23. Підстави для накладання штрафу та його розмір згідно з новим законом «Про публічні закупівлі». URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/shtrafi-v-prozorro-vidpovidno-do-novoji-redakciji-zakonu> (дата звернення 10.09.2021).

24. Груба О. ProZorro заощадила понад 55 млрд. грн держкоштів за два роки. / URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/100-mlrd-griven-zaoshchadila-krajini-vid-chasu-zapusku-sistema-publicnih-zakupivel-prozorro> (дата звернення 12.10.2021).

25. Ковшова О. Бюджет участі: як взяти участь? Місцеве самоврядування, серпень, 2017/№ 8. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2017/august/issue-8/article-29788.html>

26. Запровадження та реалізація бюджету участі у Житомирській міській ОТГ Житомирської області. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/581/Participatory-budget.pdf> (дата звернення 26.08.2021).

27. Список громадських організацій-членів Національної Асамблеї людей з інвалідністю України. URL: <https://naiu.org.ua/about-naiu/members/> (дата звернення 02.09.2021).

28. Школа спроможних громад. URL: <https://unrpp.school/p/about> (дата звернення 07.09.2021)

29. Громадянське суспільство задля розвитку демократії та прав людини в Україні. Проект ООН в Україні. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/projects/civil-society-for-democracy-and-rights.html> (дата звернення 06.09.2021).

30. Сторонянська І. З. Громадські організації в системі консолідованої соціальної відповідальності / І. З. Сторонянська, У. А. Волинець // Регіональна економіка. 2015. №4(78). С. 163-169.

31. Кондратюк Н.І. Теоретичні та історичні засади впливу потенціалу громадських організацій на демократизацію економіки. Інструменти і практики публічного управління в контексті децентралізації: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 23 червня 2021 року. Житомир. Поліський національний університет. 2021. 378 с., с. 214-219.

32. Ставлення населення до питань екології. Дослідження Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/article/stavlennya-naselennya-do-pitan-ekologii> (дата звернення 19.08.2021).

33. Програма «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE). URL: <https://donors.decentralization.gov.ua/project/dobre> (дата звернення 04.09.2021).

34. Соціальна відповідальність влади, бізнесу, громадян : монографія : у 2 т. Т. 1 / Г. Г. Півняк (ред.), А. І. Амоша, Б. М. Андрушків, К. Є. Бабенко, Г. В. Баранець. Дніпропетровськ. Національний гірничий університет. – 2014. – 629 с.

35. Директор “Прозорро” Василь Задворний: Ми готові спрощувати систему для закупівель до Дня Незалежності, та у нас не питали. URL:

https://lb.ua/economics/2021/07/29/490455_direktor_prozorro_vasil.html (дата звернення: 09.09.2021).

36. Чому місцева влада не питає громаду, як розподіляти бюджет? URL: <https://www.chesno.org/post/4783/> (дата звернення: 16.09.2021)

37. Адвокатуї як профі: приклади адвокаційних кампаній молодіжних рад. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/advocacy_cases_digest.pdf (дата звернення: 14.09.2021).

38. Організація економічного співробітництва та розвитку. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ta-rozvitku> (дата звернення 20.09.2021)

39. Леміль А. Кругова економіка без відходів. Матеріали World Economic Forum. URL: <https://rethink.com.ua/uk/news-and-events/pererobka-smittya/krugova-ekonomika-bez-vidkhodiv1580995874> (дата звернення: 21.09.2021)

40. Gouldner A (1980). Civil Society in Capitalism and Socialism / A. Gouldner. The Two Marxisms. Contradictions and Anomalies in the Development of Theory. London. Basingstoke : [s. n.], 1980. P. 358.